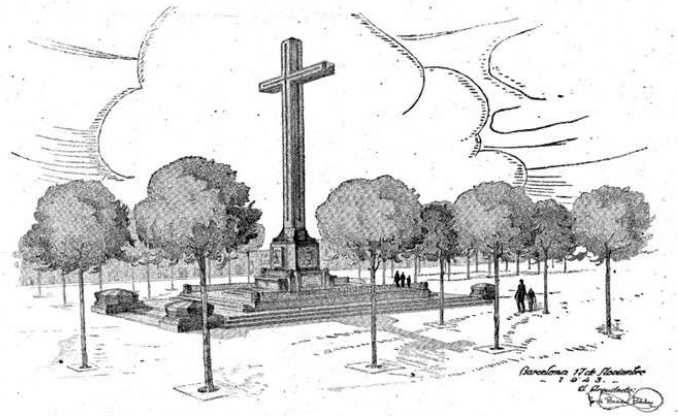

13/10/2016

Els monuments franquistes a Catalunya: tots van ser iguals?

El Franquisme va construir monuments “a los Caídos” o “por la Patria” en nombroses poblacions de Catalunya. Ara una tesi doctoral ha recorregut la seva història, estudiant les relacions que van establir el govern franquista i les administracions locals durant la seva construcció i des de múltiples perspectives -arquitectòniques, estètiques, cronològiques o sociopolítiques-. El resultat mostra un panorama heterogeni d'estils i una pluralitat de decisions i de directrius lluny de la uniformitat, contra el que es podria pensar per la pròpia idiosincràsia del règim.

Autor: istockphoto/Victor_Tongdee

Aquesta tesi doctoral investiga la interacció que existí entre els ajuntaments i les institucions centrals del govern franquista respecte la gestació dels monuments “a los Caídos por Dios y por España” (o “por la Patria”) erigits a Catalunya entre 1939 i 1970, és a dir des de la victòria de les tropes “nacionals” fins gairebé els darrers anys de la dictadura, i amb una pluralitat d'aspectes relacionats amb aquestes obres que es construïren a l'espai públic amb fins propagandístics, sovint substituint-ne d'altres de commemoració o estil rebutjats pel nou règim instaurat.

La recerca descriu els cerimonials o actes rituals d'homenatge relacionats amb aquests monuments, així com el tractament arquitectònic i urbanístic que s'atorgà als espais que allotjaven les obres impulsades per les corporacions municipals i les particularitats locals i factors socioculturals i raons d'organització i normatives que haurien influït en l'elecció d'uns

models tipològics i estilístics, en llurs emplaçaments i en la gènesi dels projectes i l'execució de les obres, elements en els quals s'evidencia un escenari caracteritzat per una multiplicitat de situacions distintes.

La part inicial d'aquest treball es centra en la base teòrica, el context històric i els aspectes ideològics, propagandístics, estètics i relatius a la idiosincràsia del règim franquista que foren determinants per a la gestació d'aquests monuments. L'anàlisi de les realitats locals s'ha portat a terme per poblacions*, agrupant les iniciatives monumentals que es van impulsar, i classificades en quatre grans àmbits territorials: l'àrea de proximitat de Barcelona, la Catalunya central, les terres de Ponent i les comarques nord-orientals. La ciutat de Barcelona s'analitza separatament, com a capital i degut a la seva singularitat, tant en el tarannà artístic i urbanístic com per la seva complexitat i diversitat de monuments.

La reconstrucció de les casuístiques dels diferents municipis i els comportaments dels ajuntaments respecte els procediments seguits, la cronologia i temporalitat amb la què els monuments foren aprovats, dissenyats i erigits i l'elecció dels projectes han demostrat que, contràriament a l'estesa visió d'uniformitat amb la que sovint es contempla aquest període històric, no existia un criteri unificat o una interpretació unitària de les directrius, els estàndards i les normes en la matèria.

També s'ha comprovat, en línies generals, una evolució entre les obres construïdes amb major immediatesa en consolidar-se l'ascens de Franco, els monuments definitius que s'alçaren durant els primers dos terços dels anys quaranta i els que veieren la llum amb posterioritat.

Tanmateix, també s'ha pogut identificar divergències entre, per una banda, zones en què es preferí seguir una tendència continuista d'uns cànons i convencions estètics com la geometria quadrangular, la sobrietat, les formes classicitzants, la severitat i la verticalitat, que responien a uns dictàmens i principis que, de manera genèrica i difusa, havien emès els dirigents o teòrics propers al règim i integrants del pensament feixista espanyol, i unes ciutats que, per altra banda, apostaren per certa innovació i progrés estilístic i cercaren certa originalitat i diferenciació en les creacions que exhibiren en els seus espais urbans.

Relacionat amb aquest fet, cal dir que s'ha revelat, en la compilació de la documentació de tramitació d'aprovació dels projectes per part del poder central, que el control fou major durant el primer franquisme, imposant modificacions que són mostra del moment de major obstinació i rigidesa del règim i, com a resultat, redirigint les decisions locals.

Paral·lelament, s'han trobat casos en què es projectaren i aprovaren monuments que mai s'arribaren a construir i en què s'adoptà una solució commemorativa alternativa.

* En total, el treball ha analitzat una trentena de monuments, localitzats a Granollers, Mataró, el Vendrell, Sabadell, Terrassa, Manresa, Solsona, Igualada, Vilanova i la Geltrú, Lleida (els diferents monuments que s'hi erigiren), Tremp, Balaguer, Tortosa (tant la 'Cruz a los Caídos' com el monument 'a la Batalla del Ebro'), Reus, Montblanc, Olot, Banyoles, Ripoll, Girona i la Bisbal de l'Empordà.

Com a monument principal de Barcelona, s'ha fet un estudi en profunditat del grup

escultòric de Josep Clarà que existí a l'Avinguda Diagonal, davant del Palau de Pedralbes. Aquesta és una de les obres que posa de manifest l'adopció de l'estil noucentista durant aquest període i l'aposta per alguns artistes de gran qualitat i prestigi. A més del material d'arxiu de la seva gestació, els plànols i les memòries dels projectes consultats en totes les obres, en aquest cas s'ha accedit i presentat també material inèdit de gran importància, com les maquetes de l'escultor, així com els dibuixos i notes extrets dels seus dietaris. Altres monuments estudiats a la ciutat han estat el Fossat de Santa Elena, a Montjuïc, el Panteó del Soldat del cementiri de Sant Andreu, l'Obelisc que s'alçà a la Plaça de Catalunya i els projectes de l'escultor Frederic Marès.

El treball estableix també la comparació amb monuments d'altres regions i d'altres episodis històrics.

Marcel Xandri Guitart

Departament d'Història de l'Art i de Musicologia

marcel.xandri@gmail.com

Referències

[View low-bandwidth version](#)